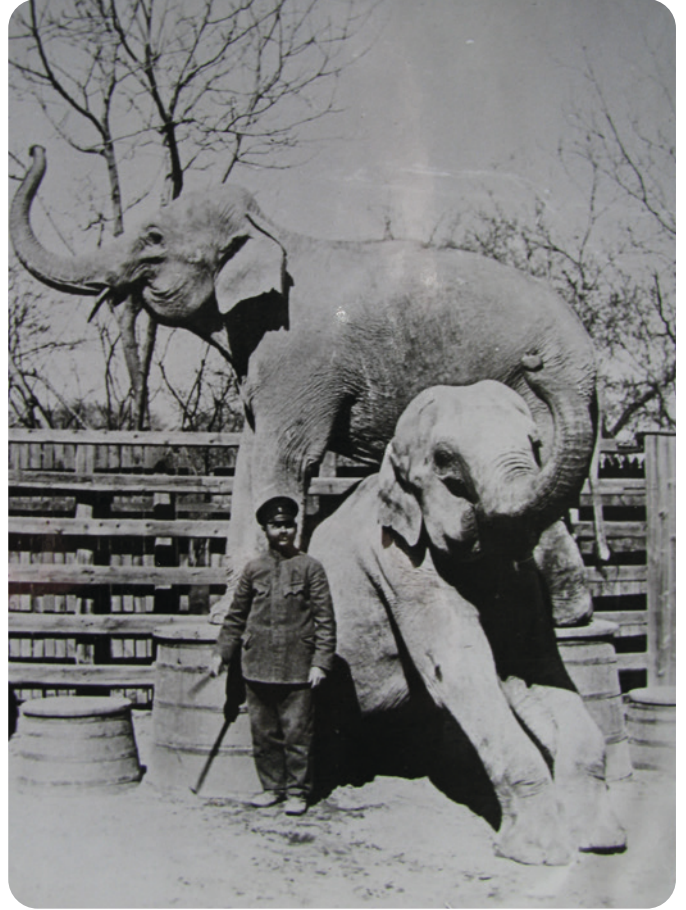

История на Зоологическа градина – София

Зоологическата градина в София има 137-годишна история, която прилича на приказка – в нея има цар, войни и щастлив край. Имало едно време Княжество България, чийто млад владетел пристигнал от Германия през 1887 година и веднага направил впечатление на новите си поданици със страстта си към природата...

Това е Фердинанд Сакскобургготски, който е избран и обявен за Княз на България на 7 юли същата година. Княз Фердинанд I има богати биологични познания и изявен интерес към птиците, насекомите и ботаниката. Запленен от българската природа, той прекарва много време сред нея в събиране на животни и растения. Тези интереси на монарха са известни, ето защо между подаръците, които Фердинанд I получава от народа за добре дошъл, има и животни. Първото е величествената и огромна птица картал - черен лешояд, за който веднага е построена волиера в парка на царската резиденция Врана. След него се появяват колхидски фазани, благороден елен, кафява мечка и др. Скоро става ясно, че в парка Врана мястото няма да стигне за зараждащата се богата зооколекция. Затова в края на 1887 г. със специален указ на княз Фердинанд I се отрежда терен за строеж на Царска зоологическа градина в Царската ботаническа градина (сега Княжеска градина). По онова време мястото се намира в края на града. Указът е регистриран и подпечатан на 5 януари 1888 г. Оттогава датира официалната история на Зоологическата градина в София.

През 1890 г. Царската зоологическата градина заема отредената от Указа и закона територия в Царската ботаническата градина на София след облагородяване и интензивен строеж на клетки. Освен животните от парка на двореца Врана, там са настанени още видове животни – видри, диви кози, благородни елени, хищни птици, ламы, лебеди и жерави. Назначени са пазачи (гледачи на животните), а за надзирател е определен Ернст Хублайн, повикан от Княз Фердинанд I специално за тази длъжност. Този способен и трудолюбив човек по професия е скулптор и препаратор. Той проектира и изгражда волиери за птици, по свои рисунки изработва и поставя скулптури и орнаменти на някои по-големи клетки.

През 1892 г. пристига и първата двойка лъвове, които са настанени в преустроения обор за крави и коне. Усиленото строителство на клетки продължава. През периода 1893 - 1894 г. са изградени помещения за камили, елени, бели биволи, голяма волиера за брадати лешояди и морски орли, дълга редица от клетки за фазани, езеро за пеликани. Построена е и сградата на мечкарника. Получени са много животни от чужбина: северноамерикански елени уапители, безоарови козирози, белоглави лешояди, кръстати и морски орли, папагали, чапли и др. Зоологическата градина обогатява колекцията си от животни и интересът на гражданството към нея се повишава. Затова през 1983г. тя за първи път отваря вратите си за посещения, като са определени три дни от седмицата, през които посетителите влизат безплатно.

През 1895 г. пристигат много нови животни. Най-интересни са двойката кондори и северноамериканските каролински папагали, които днес са изчезнал вид. През 1921 г. от зоологическата градина на Карл Хагенбек в Хамбург са получени двойка индийски слонове - Нал и Дамаянти.

През 1896 г. е назначен първият директор на Царската зоологическа градина - д-р Бернхард Курциус (1862 -1931г.). Колекцията на Зоопарка се обогатява и с някои интересни видове бозайници - гривести и алпийски козирози, капуцини и др. През 1898 г. е изградена постройката в „блатния сектор“, където през зимните месеци прибират топлолюбивите щъркели, пеликани, фламинго и жерави. На следващата година е прокарана канализацията на градината, която е извънредно важна за поддържане на добрата хигиена. През 1902 г. са доставени първите рисове и за тях е построена специална клетка до помещенията на лъвовете. От Тирол зоологическата градина получава змии, гущери и други влечуги, с което е основан терариумът.

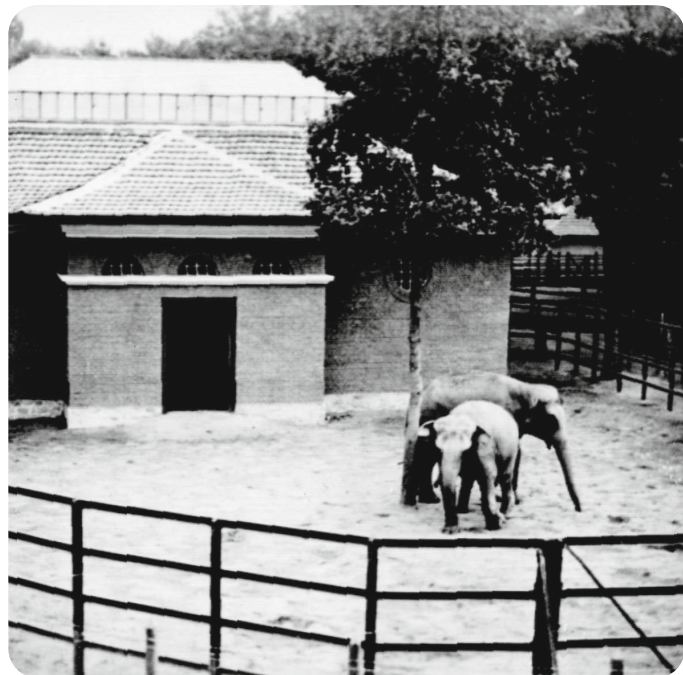

През 1911 г. за помощник-директор и главен инспектор на Царската зоологическа градина е назначен Адолф Шуман (1860 - 1941 г.). Той постига значителни успехи в размножаването на много ценни и деликатни птици, някои видове от които са трудни за отглеждане и размножаване на затворено: качулати гълъби, диамантени чинки и много видове фазани. Най-голям размножителен успех има при една двойка брадати лешояди, които дават 8 поколения.

Първият българин, който заема отговорна длъжност в ръководството на Царската зоологическа градина, е Павел Патеv (1889-1950 г.). През 1934 г. той е назначен за уредник на градината, а през 1939 г. – за директор. Изтъкнат орнитолог, автор на значимия труд „Птиците на България“, той поддържа добре зооколекцията, особено нейния „птичи отгел“. Периодът, в който Павел Патеv поема управлението, е един от най-трудните в историята на Зоологическата градина в София. Това са годините преди и по време на Втората световна война и периодът непосредствено след нея. В тези времена на изпитания и опасности директорът Патеv и сътрудниците му преодоляват големи трудности, за да опазят животните. По време на бомбардировките директорът и дежурните от персонала неотстъпно са на своя пост, готови да направят необходимото и възможното, за да спасят животните и имуществото на Зоологическата градина от унищожение.

От 1 януари 1947 г. Зоологическата градина заедно с останалите Царски природонаучни институти преминава под ръководството на Българската академия на науките. След пенсионирането на Павел Патеv за директор от 1 октомври 1948 г. е назначен професор д-р Кръстьо Тулешков (1901-1976 г.). Той е ентомолог и изтъкнат учен с международна известност, който се интересува от поведението на животните в зоопаркови условия и от други научни проблеми. Под негово ръководство продължават да се полагат грижи за разнообразяване и попълване на обеднялата през войната колекция от животни. През 1954 г. пристига младата двойка индийски слонове Савитан и Савитри. През 1955 г. доставят лъвовете Судан и Кения, които по-късно стават родители на много лъвчета. Колекцията се попълва и с други интересни видове – лешояди уруби, марабу, еленокозя антилопа, бели мечки, петнисти хиени и др. Голям принос за развитието на колекцията на Зоологическата градина оказва и академик Иван Буреш, директор на Института по зоология към БАН и основоположник на съвременната зоология в България.

От 1 януари 1960 г. Зоологическа градина – София преминава на издръжка и подчинение на Столична община. За директор е определен Жак Бенвенисти, който остава на този пост до 1971 г. Разрастването на зооколекцията продължава – доставени са северни елени, лосове, зебу, а през 1964 г. от Гвинея пристига първото шимпанзе. От птиците по-интересните нови попълнения са хумболтови пингвини, короновани жерави, ему и нанду.

От август 1971 г. ветеринарният лекар д-р Станчо Матеvски поема ръководството на Зоологическа градина – София. Вече е взето решение да се построи нов Зоопарк в столицата, с площ десет пъти по – голяма от тази на настоящия. Проектът е мащабен и в строителните дейности са ангажирани строителни войски. Особено предизвикателство е построяването на Голямата волиера за хищни птици. Тя е огромно съоръжение – дълга е 50м., широка е 21 м. и висока цели 16м. Общата форма на волиерата представлява две вмъкнати една в друга различни по големина „подкови“ от железобетон, преплетени с железни тръби, върху които е „наметната“ стоманена мрежа. Днес тя все още е една от най-големите и просторни клетки за хищни птици в Европа.

Първият етап от строителството на новия Зоопарк е завършен през 1984 г. В стария Зоопарк се подготвят за преместването на цялата зооколекция. За целта от началото на годината се произвеждат специални сандръци за транспортиране на животните по немски образец. Консултант на Зоопарка е известният немски зоолог и директор на Франкфуртската зоологическа градина Бернхард Гжимек.

На 16 май 1983 г. пристига нов индийски слон – женската Зита от цирк в Източен Берлин, ГДР. Слонарникът в новия зоопарк е готов и тя е настанена направо там. Операцията по преместването на животните, ръководена от директора д-р Станчо Матевски, започва в началото на август 1984 г. и продължава един месец. Някои от животните се налага да бъдат упоявани, други да бъдат улавяни с мрежи и други приспособления. Сандъците са вдигани с кранове и превозвани с тежкотоварна техника. Всичко завършва благополучно и няма наранени и пострадали животни, което е голямо постижение за екипа на Зоологическата градина.

Новата Зоологическа градина е открита и отворена за посетители през 1984 г. Тя е разположена на площ от 230 декара и има впечатляваща зооколекция от над 250 вида животни от цял свят.

Експозициите с животни са разпределени на систематичен принцип: Влечуги, Птици, Тревопасни животни, Примати, Хищници – Котки, Кучета, Мечки. Има и голяма стопанска част, в която се намира Ветеринарната клиника, Техническата работилница, Кухнята за животни, складове и др.

По повод 100-годишнината от създаването на Зоологическа градина - София през 1988 г. е открита тържествено и напълно завършената Зала „Големи котки, терариум и аквариум“. Амурските тигри и африканските лъвове разполагат с широки външни заграждения с ровове, в залата са разположени терариумът и аквариумът. За отбелязването на юбилея са поканени директори на зоологически градини от социалистическия блок, а Софийският зоопарк получава като подаръци някои интересни нови видове животни – полярни сови, японски макаци, хиеновидни кучета, бърнеста мечка, носорози и др.

За периода 1984 – 1995г. директори на Зоологическа градина – София са г-р Станчо Матевски, Агриан Ставракиев и г-р Николай Бинев. От 1995г. до 2014г. директор е ветеринарния лекар г-р Иван Иванов. В този период Зоологическа градина – София отбелязва своята 120 – годишнина с няколко събития – тържествен концерт на лятната сцена в Зоопарка, експозиция на тропически пеперуди, филателна изложба и валидиране на юбилейни марки с изображения на 6 вида животни от Софийския зоопарк. Завършена е и уникална японска градина в Зоопарка, резултат от тригодишен труд на японския доброволец Суемацу Торо, пристигнал в София чрез организацията „Джайка“. На тържеството са поканени представители от зоопаркове от цяла България и от чуждестранни зоопаркове. Почетени са дарителите и приятелите на Софийския зоопарк, който има популярна Дарителска програма и Програма за осиновяване на животни, основана от директора г - р Иван Иванов.

През 1998г. е създаден Екологичният Научно-образователен център към Зоологическа градина – София по идея на Диана Златанова, след като тя участва в специализирано обучение в прочутия зоопарк на Джералд Даръл на о-в Джърси. От 2000г. центърът разполага с модерна сграда, която е реконструираното предишно Централно кафене на Зоопарка. То е превърнато в едноетажна сграда с лекционна и прожекционна зала, ограждения за животни и сервизно помещение. Екипът му от еколози и съмишленици създава разнообразни учебни програми и образователни материали с цел осъществяване на една от основните функции и цели на Зоопарка – да бъде център за екологично образование и възпитание. В сградата се отглеждат различни видове животни, които са подходящи за образователните дейности на центъра. През 2000 година, като продължение на традицията на кръжока „Млад зоолог“, който съществува до 1987г., е създаден Зооклуб „Ной“. Целта на зооклуба е да привлече ученици и студенти, които имат засилен интерес към зоологията, биологията и към дейността на Зоопарка. Заниманията на клуба включват лекции на екологични и природозащитни теми и практически занятия в зоопарка. От 2013г. завеждащ Екологичния научно-образователен център е екологът Катерина Зарева- Симеонова.

В периода 2014 г. - 2016 г. изпълняващ длъжността директор на Зоологическа градина - София е д-р Манол Нейков. Тогава започва първата голяма реконструкция в най-новата история на Зоопарка - тази на външната експозиция на големите котки. От средата на месец юни 2017 г. големите котки от колекцията на Зоологическа градина - София разполагат с повече от десет пъти по-обширни външни заграждения в сравнение с предишните. Общата площ на новите външни заграждения на ягуарите, пумите, леопардите и амурските тигри в Софийския Зоопарк е 3 755 м². Освен от по-голямата площ, животните могат да се възползват и от разнообразното и подходящо средово обогатяване в новите си домове. Всички дървета в огражденията са запазени, а освен тях има насадена ниска и висока храстова растителност, трева и бамбук, който вече е висок 8 метра. Има също така басейни, укрития и дървени лежанки за големите котки, които прекарват много от времето си в сън и почивка, особено през топлите дни. За първи път в български зоопарк са поставени големи стъклени презгради, през които посетителите да могат да наблюдават съвсем отблизо и непосредствено животните и да се постигне ефекта „нос в нос“.

От 1 януари 2017г. директор на Зоологическа градина - София е ландшафтният архитект Добромир Бориславов. През лятото на 2018г. започва изпълнението на втория голям проект за разширяване и модернизация на външните площи на приматите. Обособени са 13 нови експозиционни зони, където се отглеждат 12 вида примати.

Колекцията на зоопарка се обогатява с нови и редки видове животни като бърнеца мечка, персийски и снежни леопарди, ягуари, черни лешояди, такини, червени ибиси, сиаманги, черно-бели колобуси и др. Зоопаркът участва в Европейската програма за застрашените видове (ЕЕР) за опазване на 13 редки вида. Програмата е консервационен инструмент на Европейската асоциация на зоопарковете и аквариумите (ЕАЗА), чиято основна цел е опазването и размножаването на редки и ценни видове.

През 2023г. Зоологическа градина - София става член на Европейската асоциация на зоопарковете и аквариумите (ЕАЗА). Престижното членство в ЕАЗА е признание за достигане на световните стандарти в зоопарковото дело и осигурява много нови възможности за зоопарков обмен, ползване на чуждестранния опит, участие в международни програми за опазване и размножаване на над 400 редки и застрашени видове животни, най-модерно обучение и професионално развитие за зоопаркови специалисти, достъп до онлайн платформа, която позволява на членовете да работят заедно и да споделят знания.

На 20 септември 2023г. два женски индийски слона пристигат със специализиран транспорт от зоопарка в Аугсбург, Германия. Двете слоници Фрося и Луиза стават част от зооколекцията на Софийския зоопарк след решение на Европейската племенна книга за азиатските слонове. Софийският зоопарк заяви желанието си да получи нови слонове след смъртта на слоничката Артайда, която умра на 60 годишна възраст в края на 2021г. Зоологическа градина - София има дългогодишна традиция в отглеждането на индийски слонове още от създаването си и затова на нейното лого е изобразен слон с корона.

Развитието и модернизацията на Зоологическа градина София продължават, като тя следва тенденцията в развитието на съвременните зоопаркове по света и се стреми да бъде образователен, културен, природозащитен и научен център.

